

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Saloviita, Timo

Title: Mikä on paras luokkakoko peruskouluun?

Year: 2017

Version:

Copyright: © Kirjoittaja & Suomen kasvatustieteellinen seura, 2017.

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Saloviita, T. (2017). Mikä on paras luokkakoko peruskouluun?. *Kasvatus*, 48 (2), 148-150.

MIKÄ ON PARAS LUOKKAKOKO PERUSKOULUUN?

Timo Saloviita

Kupiainen, Sirkku ja Hienonen, Ninja 2016. Luokkakoko. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 72. 264 s.

Helsingin yliopiston koulutuksen arviointikeskuksen erityisasiantuntija Sirkku Kupiainen ja projektitutkija Ninja Hienonen ovat tehneet kirjan luokkakoon vaikutuksista oppimiseen. Teos esittelee mittavan empiirisen tutkimuksen tuloksia parin vuoden takaa.

Opetusryhmien koko nousi kuumaksi puheenaiheeksi kymmenen vuotta sitten, vaikka onkin viime aikoina menettänyt asemiaan talouden säästötoimien takia. Eräässä vaiheessa melkein kaikki poliitikot muistivat korostaa, miten tärkeää on pienentää peruskoulun ryhmäkokoja ja päästä eroon ylisuurista luokista. Poliittisena teemana aihe onkin ainakin vaalien alla järkevä. Onhan peruskoulussa puoli miljoonaa lasta ja heillä miljoona isää ja äitiä.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa on ikuisuusaiheita, jotka eivät koskaan tule valmiiksi. Esimerkiksi peruskoulun työrauhakeskusteluista löytyy 15 vuoden sykli. Kierros käynnistyy siitä, että lehtiin alkaa yhä enemmän ilmestyä juttuja, joiden mukaan käytöshäiriöt ovat ”viime vuosina” lisääntyneet. Sitten alkaa lainvalmistelu. Eduskunnassa pidetään puheita järjestyksen puolesta, lakia muutetaan ja opettajat saavat lisää valtuuksia. Tämän jälkeen tilanne rauhoittuu joksikin aikaa. Muutaman vuoden kuluttua sykli alkaa alusta, kun huomataan, että käytöshäiriöt ovat edelleen jatkaneet lisääntymistään. Käytöshäiriöiden kasvu on siis ikuista. Toisaalta luokkakoot eivät koskaan voi olla tarpeeksi pieniä.

Tuorein keskustelukierros koulujen ryhmäkoosta alkoi, kun Koulutuksen arviointineuvosto nosti sen ykkösasiaksi tutkimustiedotteessaan: ”*Suuret ryhmäkoot vaikeuttavat opettajien työtä*”(17.3.2008). Aiheeseen tarttui opetusministeri Sari Sarkomaa, jonka mukaan ”*ryhmäkoko on yksi aivan keskeisesti opetuksen laatuun vaikuttava seikka*” (OPM:n tiedote 8.12.2008). Tällä perusteltiin päätöstä myöntää rahaa kunnille ryhmäkokojen pienentämiseksi, koska ”*ylisuuret ryhmäkoot oli saatava kuriin joka kunnassa*”. Opetusministerin kanta nojasi myös ministeriön omaan aiempaan raporttiin, jonka mukaan ”*Perusopetuksessa opetusryhmän koolla on suuri kasvatuspsykologinen merkitys oppilaan hyvinvoinnille, oppimiselle ja opetusryhmän työskentelyilmapiirille*” (OPM, 2007, 46). Seuraava opetusministeri Henna Virkkunen jatkoi samoilla linjoilla: *Ryhmäkoko vaikuttaa keskeisesti opetuksen laatuun*” (28.1.2011).

Tiedotusvälineet olivat sopuleina todistamassa luokkakoon tärkeyttä. Sanomalehtien surullinen vakio uutinen oli myös se, että luokkakoot olivat koko ajan kasvamaan päin. Esimerkiksi Helsingin Sanomat varoitteli 4.10.2010: ”*Luokkakoon kasvattaminen on hyvin arveluttava säästökeino*”. Jatkuvasti toisteltu väite ryhmäkokojen kasvusta ei silti pitänyt paikkaansa. Se kävi ilmi Valtiovarainministeriön raportista 2/2013. Ryhmäkoot olivat laskeneet 1940-luvulta lähtien vuosikymmenestä toiseen ainoana poikkeuksena 1990-luvun alun pari lamavuotta.

Opetusministeriö alkoi vuonna 2008 tehdä kyselytutkimuksia kouluille ryhmien suuruudesta. Ne osoittivat yllättäen, että luokkakoot olivat todellisuudessa pieniä. Sanomalehti Keski-suomalainen ei kuitenkaan luovuttanut. Se vastasi tutkimukseen etsimällä maakunnan suurimman luokan ja tekemällä siitä jutun otsikolla ”*Liian tiivis tunnelma*” (29.3.2010). Jutussa annettiin uusi tulkinta keskiarvon käsitteelle ilmoittamalla, että ”*käytännössä opettajat ja oppilaat tekevät työtä opetusryhmissä, jotka ovat kaukana keskiarvoista.*” Sanomalehdethän tunnetusti ymmärtävät maailmaa juuri yksittäisten tapausten avulla. Loppujen lopuksi epäkohtaan puututtiin, ja vuosina 2009–2015 hallitus jakoi kunnille 276 miljoonaa euroa opetusryhmien pienentämiseksi.

Uutiset kuitenkin jatkuivat. Vaalien alla vuonna 2014 OECD varoitti Ruotsia tuhlaamasta rahojaan luokkakokojen pienentämiseen, josta oli Suomen esimerkin mukaisesti tullut kaikkien puolueiden vaaliteema myös naapurimaassa (11.3.2014). Samana vuonna MTV uutisoi: ”*Hätkähdyttävä löytö: Mitä pienempi luokka, sitä huonommat tulokset.*” (3.2.2014). Uutisen taustalla oli juuri Luokkakoko-kirjan nyt tarkemmin esittelemä tutkimus. Syksyllä Helsingin Sanomat taipui sitten otsikoimaan: ”*Suomessa sittenkin pienehköt luokkakoot*” (10.9.2014). Näinhän asia oli. Tuolloin peruskoulun luokilla 1-6 oli keskimäärin 18,8 oppilasta ja luokilla 7-9 keskimäärin 16,5 oppilasta. Arvot olivat OECD-maiden alimpia. Opetusministeriö jätti häveliäästi raportoimatta ylisuurien opetusryhmien täsmällisen lukumäärän. Prosenttiluvuista laskien yli 29 oppilaan ”ylisuuria luokkia” oli koko maassa vain 248 eli vähemmän kuin Suomessa oli kuntia (320).

Luokkakoko-kirjassa esitellään koulun ryhmäkoon vaikutuksia koskevia kansainvälisiä tutkimuksia. Tutkimuksia on tehty valtava määrä, etupäässä tietysti Yhdysvalloissa. Tekijät eivät tosin ole tuoneet kirjallisuuskatsaustaan aivan viime vuosiin asti. Yleistulos on kuitenkin selvä ja toistuu vuosikymmenestä toiseen. Pienemmällä luokkakooilla on ollut keskimäärin myönteinen vaikutus, mutta se on jäänyt vähäiseksi. Kun sitä vertaa muihin keinoihin parantaa kouluoppimista, käy ilmi, että luokkakoon pienentäminen on yksi huonoimmista. Samalla se on kuitenkin kallein. Vielä synkempiä tuloksia on saatu Suomesta. Vuonna 2004 tehty yläasteen oppilaita koskeva tutkimus (n = 4255) osoitti, että koulumenestys parani, mitä isommaksi luokkakoko kasvoi. Trendi

oli voimassa 28 oppilaaseen asti. Menestys oli heikointa kooltaan kaikkein pienimmissä ryhmissä (Alatupa, 2007).

Kupiainen ja Hienonen yhdistivät luokkakokoa koskevat tiedot niihin mittauksiin, joita oppilaista oli tehty osaamisen ja koulutyöhön liittyvien asenteiden suhteen. Luokkien kokoa koskeva aineisto kerättiin vuonna 2012 valtakunnallisesti kattavana rehtorikyselynä, johon osallistui 158 alakoulu rehtoria (1255 luokkaa) ja 82 yläkoulun rehtoria (922 luokkaa). Rehtoreiden osallistumisprosentit olivat 54 ja 68.

Luokkakokoa koskeva tieto yhdistettiin kolmannella, kuudennella ja yhdeksännellä luokalla oppilaille tehtyjen arviointitutkimusten tietoihin. Niissä oli mitattu oppilaiden kouluosaamista päättelytaidon, luetun ymmärtämisen ja matemaattisen ajattelun testeillä. Asenteista mitattiin oppimista tukevia ja toisaalta haittaavia asenteita, koulutyöhön sitoutumista, arvioita omasta kyvykkyydestä, näkemystä opettajista ja näkemystä omasta luokasta. Tämä aineisto oli kattavin ja edustavin yhdeksäsluokkalaisten (n = 7778), mutta se oli laaja myös kuudesluokkalaisten (n = 2030) ja kolmasluokkalaisten (n = 2013) ryhmissä. Aineistossa opetusryhmien koko oli 10 ja 30 oppilaan välillä, kun pienet erityisluokat oli poistettu.

Tulokset osoittivat, ettei luokkakoolta ollut yhteyttä oppilaiden mitattuun osaamiseen eikä koulua koskeviin asenteisiin, kun ryhmäkoko vaihteli välillä 10 – 30. Tulos ei täysin vastannut aikaisempia ulkomaisia tuloksia, sillä niissä on yleensä havaittu oppimistulosten lievä positiivinen yhteys ryhmäkokoon. Suomessa yhteys voi kuitenkin olla erilainen. Alatupa (2007) jopa raportoi että oppimistulokset olivat isommissa luokissa jopa parempia ryhmäkokoon 28 asti. Tosin myös Kupiainen ja Hienonen toteavat, että kaikkein suurimmissa luokissa oppimistulokset olivat kaikkein parhaat. Tämä johtui heidän arvelunsa mukaan siitä, että ne olivat erikoisluokkia, joiden oppilaat olivat valikoituja.

Tutkimustulokset luokkakoon ja oppimistulosten heikosta yhteydestä ovat siis yleisön odotusten vastaisia. Yhteydenhän pitäisi olla raudanluja, kuten vaikkapa Helsingin Sanomien pääkirjoitus vakuuttaa: ”*Mitä enemmän lapsia opetusryhmässä on, sitä vähemmän opettajalla on aikaa tukea etenkin niitä oppilaita, jotka tarvitsisivat eniten apua oppimiseen*” (4.10.2010). Toisaalta voisi kysyä, mihin tutkimusta lainkaan tarvitaan, jos se voidaan korvata terveellä järjellä. Muistettakoon, että kasvatustiede on täynnä terveen järjen vastaisia tuloksia. Esimerkiksi lasten fyysinen kurittaminen ei ollutkaan sellainen menestystarina, jollaisena sitä satojen vuosien ajan pidettiin. Myös vaikkapa kouluavustajien hyödyllisyydestä on saatu yllättävää, uutta tietoa.

Kupiainen ja Hienonen eivät kovin laajasti pohdi, miksi terveen järjen päätelmät menevät luokkakoon osalta harhaan. Ulkomaisissa tutkimuksissa joitakin selityksiä on tarjottu. Hargreaves ym. (1997, 1998) havaitsivat, että vastoin Helsingin Sanomien oletusta oppilaat eivät pienemmissä ryhmissä saaneet sen enempää opettajien huomiota kuin suurissakaan. Opettajilla oli oma opetustyyhinsä, johon luokan koko ei juuri vaikuttanut. Toinen selitys voisi olla, että luokkakoon aiheuttamat mahdolliset vaikutukset peittyvät muiden tekijöiden alle. Esimerkiksi Wössman ja West (2002) ovat todenneet, että taitavat opettajat pärjäsivät hyvin myös isojen luokkien kanssa ja vaikeuksia tuli vasta vähemmän taitaville.

Kupiaisen ja Hienosen tutkimus sai tiedotusvälineissä myös jonkin verran huomiota. Tieto ei kuitenkaan mennyt perille ainakaan vuoden 2017 kunnallisvaaliehdokkaille. Ylen vaalikoneessa oli väite: *”Koulujen opetusryhmät ovat jo niin isoja, että oppiminen häiriintyy”*. Jyväskylän 326 ehdokkaasta samaa mieltä oli 49 % ja täysin samaa mieltä 36 %. Samanmielisiä löytyi yhteensä siis 85 %. Vain kaksi henkilöä oli täysin eri mieltä. Paljon puhutaan tutkimustiedon tärkeydestä, mutta näyttää siltä, että politiikassa on eräitä asioita, joissa tiedosta on vain haittaa.

Tutkimuksen tekijät eivät itse anna suosituksia parhaasta luokkakoosta. He kannattavat vapauden säilyttämistä kouluilla ja korkeintaan oppilas/opettajasuhdetta koskevia normeja. Takakannessa teosta suositellaan tutkijoille, opiskelijoille ja opettajille, mutta kirja olisi ehdottomasti tarpeen myös sanomalehtien päätoimittajille ja poliitikoille.

Entä mitä on sanottava Koulutuksen arviointineuvoston vuonna 2008 saamista tuloksista, joiden mukaan suuret ryhmäkoot vaikeuttivat opettajien työtä? Jos lukee itse raportin, huomaa, että kyse olikin vain opettajien mielipiteistä.